

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА I

БРОЈ 1

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR I
VOLUME 1

Accepted on June 18th 2013, at the 6th meeting of the SASA Department of
Languages and Literature, following the reviews of academician
Nada Milošević Đorđević and academician *Predrag Piper*

Editor-in-chief
Corresponding member
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2013

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА I
БРОЈ 1

Примљено на VI скупу Одељења језика и књижевности
од 18. јуна 2013. године, на основу рецензија академика
Наде Милошевић Борђевић и академика *Предрага Пипера*

Уредник
дописни члан
МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД
2013

Издаје
Српска академија наука и уметности

Технички уредник
Мира Зебић

Тираж 450 примерака

Штампа
Colorgrafx, Београд

© Српска академија наука и уметности, 2013

САДРЖАЈ

<i>Увод</i>	7
<i>Foreword</i>	9
ПРИКАЗАНЕ КЊИГЕ УТОРКОМ У САНУ (17. XII 1991 – 21. VI 2011)	11
ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ (8. XI 2011 – 11. XII 2012).....	61
<i>Стари Грци : портрет једног народа / Иван Јордовић</i>	63
<i>Радост препознавања / Нада Милошевић-Ђорђевић</i>	79
<i>Жива реч : зборник у част проф. др Наде Милошевић-Ђорђевић / уредници Мирјана Детелић, Снежана Самарџија</i>	79
<i>Сентандреја : српске повеснице / Динко Давидов</i>	89
<i>Српска стематологија : Беч 1741. / Динко Давидов</i>	89
<i>Капија Балкана : брзи водич кроз прошлост Београда / Светлана Велмар-Јанковић</i>	99
<i>Лаза Костић / приредио Љубомир Симовић</i>	105
<i>Лаза Костић : 1841–1910–2010 : [зборник радова] / уредник Љубомир Симовић</i>	105
<i>Топонимија Пивске планине / Радојка Цицмил-Реметић</i>	123
<i>Српска енциклопедија. Том I. Књ. 1–2</i>	135
<i>Надмени савезник и занемарено српство : британско-српски односи (1875–1941) / Драгољуб Р. Живојиновић</i>	153

<i>Дечанска пустиња : скитови и келије манастира Дечана / Даница Поповић, Бранислав Тодић, Драган Војводић.....</i>	161
<i>Српска државност у средњем веку / Милош Благојевић.....</i>	169
<i>Грамматика и лексика у словенским језицима : зборник радова с међународног симпозијума / главни уредник Срето Танасић.....</i>	177
<i>На траговима Војислава Ј. Ђурића / уредници Дејан Медаковић, Цветан Грозданов.....</i>	191
<i>Дан Библиотеке САНУ посвећен дугогодишњем управнику Библиотеке академику Никиши Стипчевићу.....</i>	197
<i>Птице : књижевност, култура / одговорни уредник Никола Тасић ; уредници Драган Бошковић, Мирјана Детелић.....</i>	207
<i>Друштвена и политичка мисао и делатност Владимира Јовановића : зборник радова са научног скупа одржаног 22. и 23. маја 2008. год. / уредници Михаило Марковић, Александар Костић.....</i>	217
<i>Кардиологија / уредници Миодраг Остојић, Владимир Кањух, Бранко Белеслин.....</i>	227
<i>Голи оток. Књ. 1–5 / Драгослав Михаиловић.....</i>	233
<i>Флора Србије. 2 / уредник Владимир Стевановић.....</i>	245
<i>Истакнути српски лекари и професори. Књ. 1 / Радоје Чоловић.....</i>	251
<i>Др Лаза К. Лазаревић – живот и дело : [зборник радова са научног скупа] / [уредници Радоје Чоловић, Брана Димитријевић].....</i>	251
<i>О песмама, поемама и поетици Матије Бећковића : зборник радова / [уредници Јован Делић, Драган Хамовић].....</i>	259
<i>Рачунарска интелигенција у саобраћају / Душан Теодоровић, Милица Шелмић.....</i>	269
<i>Саборно гробље у Сентандреји : прошлост и натписи / приредили Наташа Вуловић, Марија Ђинђић, Владан Јовановић, Данијела Радоњић, Димитрије Е. Стефановић (уредник и аутор уводних студија).....</i>	273
<i>Именик аутора, уредника и говорника.....</i>	281

УВОД

Делови укупне делатности САНУ јесу и приказивање књига и зборника у издању Академије, књига и зборника чији су писци и уредници академици, као и приказивање издања института и центара чији је САНУ оснивач. На тај начин се обнародују и оцењују резултати научних пројеката и личног доприноса чланова САНУ. Приказивање књига уторком у САНУ започето је 1991. године и непрекидно траје до данас. Од новембра 2011. године програми се одвијају под називом *Трибина Библиотеке САНУ*. Када је Академијин Извршни одбор то прихватио, истовремено је усвојио и текст који се штампа на свакој позивници:

„Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области науке и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године.

Од октобра 2011. године уредник Трибине је дописни члан Миро Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.”

Од новембра 2011. прикупљају се текстови написани за Трибину. Сви говорници су добили замолнице да своје прилоге дају за објављивање, али се нису одазвали они који су говорили без написаног текста. Због тога и није могао овај збир радова да буде целовит.

Приказане публикације дате су у хронолошком реду, са основним подацима (наслов, аутор или уредник, место издања, издавач, година). Испод тога, по редоследу казивања на Трибини, уписана су имена говорника с њиховим академским и научним звањима. Потом стоји датум када је књига приказана. Кратка реч уредника, на почетку, изговорена да служи као повезница с беседама које најављује, написана је као израз поштовања према књизи, говорницима и послу на уређивању Трибине. Беседе о приказаним књигама објављују се без измена, како су их аутори послали. Ако неко није дао текст, остаје забележено да је говорио.

У првом делу годишњака презентовани су сви програми од 1991. до половине 2011, под насловом *Приказане књиге уторком у САНУ*, са основним подацима и именом уредника академика Никше Стипчевића.

Други део годишњака *Трибина Библиотеке САНУ* има и такав наслов, са назначеним временским распоном и именом уредника. Потом се нижу беседе о приказаним публикацијама.

Регистар бележи имена поменута у годишњаку, а садржај наслове публикација и ауторе, односно уреднике.

Покретањем овог годишњака прибирају се чињенице које су део историје САНУ, скреће се пажња на Академијину издавачку делатност, упознаје се научна и остала јавност са стваралачким активностима академика и даје се сведочанство (које нажалост није потпуно) о елитном месту за приказивање књига.

С таквим намерама креће први број *Трибине Библиотеке САНУ*. Предлог за покретање *Трибине*, као нове серије, подржали су Савет Библиотеке, Одељење језика и књижевности, Издавачки одбор и Извршни одбор, а одлуку је донело Председништво САНУ 5. априла 2013. године.

Стручне сараднице у припреми приказивања књига биле су библиотекарке Љубинка Васић од 1991. до 2010. и Биљана Јоцић од 2010, у сарадњи са запосленима у Библиотеци и заједничкој служби САНУ.

април 2013.

М. В.

FOREWORD

Among many activities of the Serbian Academy of Sciences and Arts (SASA) there are public presentations of new monographs or collected papers published by the SASA, written or edited by SASA members, as well as new editions published by SASA institutes and centers. In this way, the results of scientific projects and personal contributions of SASA members are presented to the public eye and made available for assessment. The public presentations of books at the SASA on Tuesdays have been taking place since 1991. As of November 2011, the programmes have been running under the name *of the SASA Library Forum*. Once the Executive Council of the Presidency adopted the new name, it simultaneously approved the content of the text printed on every letter of invitation for the Forum:

“The SASA Library Forum was established so as to present to the public eye new books on science and arts written by SASA members, new SASA publications and the editions of SASA institutes. From 1991 to 2011 Nikša Stipčević, the director of the SASA Library, was the first editor-in-chief of the SASA Library Forum.

Since October 2011, corresponding member Miro Vuksanović, the director of the SASA Library, has been the Forum’s editor-in-chief.”

Since November 2012, the texts of the speeches uttered at the Forum have been collected. All participants received letters of request to hand in their speeches for publication; however, those who gave a speech without prior having prepared a written text did not answer the call. Hence this collection could not have been an integral one.

The publications presented at the Forum are listed chronologically, offering basic information (the title, author or editor, the place of publication, the publisher, and the year of publication). Beneath these, according to the Forum addressing turns, the names of participants accompanied with their academic and scientific titles are written. Afterwards, the date when the Forum was held is given. A short opening word by the Forum’s editor-in-chief follows, uttered in order to serve

as a link to the ensuing speeches, written out of admiration and respect for the publication presented, the participants and the editing task he was entrusted with. The reviews on the books presented are given with no alternations, in the original form the authors handed in. If someone has not submitted a text, their name is nevertheless mentioned among the participants.

The first part of this annual, entitled *The books presented on Tuesdays at the SASA*, brings a list of all programmes held in the period 1991-2011, basic information on the presentations and the name of the first editor-in-chief, academician Nikša Stipčević.

The latter part of *the SASA Library Forum* annual bares the same name, providing information on period when the Forums were held and the name of the editor. There after, the speeches on the books presented ensue.

Index provides names mentioned in the annual whereas the contents include titles of the publications presented, names of the authors, that is, editors.

By commencing this annual publication, the facts that marked the history of the SASA have been compiled, attention is drawn to the publishing activity of the Academy, scientific and non-scientific audiences are informed on creative endeavours of academicians and a sort of a testimony (though unfortunately not a complete one) about an exclusive spot where books are presented is given.

These were intentions that inspired the initiative for the first volume of *the SASA Library Forum*. The proposal to establish *the Forum* as a new Academy series received support from the Lybrary Council, Department of Language and Literature, Publishing committee and the Executive Council of the Presidency, whereas the Presidency passed the decision on April 5, 2013.

Librarians who assisted in the organization of the Forums were Ljubinka Vasić (1991-2010) and Biljana Jocić (since 2010) in cooperation with other Library and Academy employees.

April 2013

M. V

**Дан Библиотеке САНУ посвећен дугогодишњем управнику
Библиотеке академику Никши Стипчевићу**

Говорили: дописни члан Миро Вуксановић, управник Библиотеке САНУ
Милка Зечевић, заменик управника Библиотеке САНУ
текстове Никше Стипчевића читале Данка Кужељ и Биљана
Грујовић

У Београду, уторак 8. мај 2012. у 13.00 часова.

МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕСЕДА О НИКШИ

Отменост. То је почетна именица која нам се јавља на годину после одласка академика Никше Стипчевића. Као што се дешавало док је био међу нама. Логично је питање – да ли се отменост стиче, осваја или наслеђује. И логичан је одговор да је такав поступак истовремен. Пример Никше Стипчевића притврђује такво становиште. Он је у грађанској породици, уз оца професора гимназије и друге блиске сроднике, најпре у Сплиту, у раном детињству, а потом до последњих дана у Београду, у његовом средишту, знао да се отменост свакодневно осваја, да не сме повлађивати помодним обичајима, да неће опстати ако се занемари, ако се запусти. И знао је да такво држање поседује као врлину која се, наговештајно и некад, скривала у очевом штапу и у очевом шеширу, увек до врата, на улазу – за остављање, на излазу – за узимање.

Господство. То је оно што у Никшином месту рођења припада госпарима, његовим прецима који су стигли са Скадарског језера на Хвар, и даље. По томе се издвајао у шетњи Улицом Кнеза Михаила, у „Коларцу”, са шалом око врата, у складно сложеним бојама, светлобраонским или другим. Господствен према саговорницима, према пријатељима, према дамама, свима. Такав у Академији, такав као професор и декан на свом факултету, у управама задужбина, такав у специјалној мисији председника Ћосића, као председник удружења које се звало по Дантеу, секретар Српске књижевне задруге, као потпредседник Матице српске, председник Управног одбора РТС, као управник Библиотеке САНУ.

Беседник. Никши Стипчевићу, колико икоме, пристајала је беседничка вештина. Не као опчињавање већ као природно оживљавање смисла. Знао је, и умео је, да отмено и господски улази у јавни говор, да му даје свечани звук, примамљив, за пажљиво слушање. Говорничку вештину пазио је као златну ствар и показивао, без устручавања, да такву драгоценост има. Разговетно, сређено, гласно. Тако је беседио.

Ауторитет. Нису Никши Стипчевићу биле довољне три већ казане особине – отменост, господство, беседнички дар – да би освојио место које припада ауторитетима. Да није редовно показивао *знање* не би на таквом месту био. Никшино знање је било ретко, у слојевима, од некадашњих до савремених, из разних области, из више језика одједном. И то је слушаоцима доносило дарове. Део тих дарова оставио је у својим књигама. Само у одломцима, додуше, јер је Никша од оних интелектуалаца који није одлучио да све напише. Бирао је да бисмо имали изабрано.

Нега речи. Можда се баш ту, у изразу *нега речи*, крије истина зашто је Никша Стипчевић мало написао. Томе се мора додати и његова – *нега живота*. Неговати уживање у светлости разговора и свакодневних појава омета неговање редовног писања и помаже неговање речи као првог људског одредишта. Никша је то јединство чувао. На начин који је тешко поновити. То се могло најлакше видети док се усмерава на детаљ, на нешто сасвим мало, што занемарујемо, а када о томе Никша сагласи своја запажања, појава расте и постаје важна. Једном је дошао у масовно гледану телевизијску емисију да каже одговоре на питања која је добио, али и да саопшти: није добро, није правилно, неправилно је рећи *одмори недељом*, а добро је, правилно је казати *одмори се недељом*. Никшина јавна залагања за малу реч, за два слова, за једно *се*, долазе из његовог труда да успостави ред, да све има логичан поредак, јер свему лепо стоји уредност. И речима, разуме се.

Стилист. Отуда, из смисла за ред, из начитаности, густирања мисли, усменог приповедања и сродних особина, Никша Стипчевић је одржавао реченицу која сама иде под наслов – београдски стил. У грађанском гнезду, у демократском поретку мисли и свега што стварају такве мисли, Никша је постао стилист вишег реда и утицаја. Начин његовог казивања и његовог писања био је поједначен. Имао је доста готових приповедања која су могла бити снимљена и без дотеривања објављена. Нисмо се сетили. Сада видимо шта смо изгубили. Тако бива: нисмо свесни колико је нешто добро док га таквог имамо, бивамо свесни колико је нешто било добро када га изгубимо. У томе је и причање Никше Стипчевића.

Управник. Онај који управља, статутарно, који руководи, бира сараднике и одговара по праведном следовању, свуда осим понегде, али тај проналазак (срећом одаљен од нас) не заслужује садашње време и место. Овде је реч о Никши Стипчевићу, који је двадесет година, од 1991. до 2011, до свог последњег дана, водио највећу научну библиотеку у Србији. Нормално је да таква књижница

са милион и триста хиљада свезака, на десетинама језика, буде у Српској академији наука и уметности. Као њено средишно место за емитовање научних информација, као јединствена установа у установи, по савременим правилима, међународним, сређена, са само једним делом Академијине изузетно богате збирке раритетних издања. Иако скрајнута, с малим буџетом, успела је да обави свој први задатак, и да окупи легате академика, и да стотине младих научника и уметника уведе у васиону речи. Велика је заслуга Никше Стипчевића и свих (није баш лако тачно рећи колико) запослених у Библиотеци САНУ што је све то тако. Добронамерни виде и кажу. Остали са собом остају. Никша Стипчевић је понекад говорио о тешкоћама у свом послу, а ја о томе нећу. Када нешто нестане, не може га нико вратити. Свестрано је Никша Стипчевић задужио Српску академију наука и уметности. Надајмо се да ће у обновљеној Библиотеци барем један читаонички сто имати његово име. Онамо где се узимање знања неће мрзнути зими а кључати лети, где ће нови пут до знања бити брз, кратак, савремен, умрежен. То се не може остварити без редовне подршке управе и чланова Академије.

Трибина. То је место за представљање нових књига чланова Академије, њених издања и издања института и центара чији је оснивач. Оснивач овакве делатности у Библиотеци САНУ јесте Никша Стипчевић, двадесет година њен уредник. Довео је књигу у средиште у времену када се говори о нестанку књиге. Показао је да писана реч нема замену. Наша је дужност да такве доказе допуњујемо, да тражимо вредности, да уздижемо ученост и умеће. И да, макар симболично, исправимо једну неправду. Наиме, није ни помислио Никша Стипчевић да се на овом свечаном месту приказују његове књиге. Пред овај сусрет, пред овај Дан Библиотеке САНУ, у целости и по заслуги посвећен њеном управнику Никши Стипчевићу, у првој години после његовог одласка, поново сам читао његове књиге беседа, есеја, огледа, записа, приказа и других кратких облика. Једна има наслов *Усмено*: оно што је изговорено различитим поводима, на више места, па и овде, „уторком у 13 часова, у САНУ”. Друга књига има наслов *Учитавања*: онако као што је Никша радио – није читао, он је учитавао и из учитавања осветљавао књижевност, у себи па у нама. Трећа књига има наслов *Критичке и друге минијатуре*, тако назване мада су пред нама прави литерарни дукати. Овде именоване три књиге Никше Стипчевића, са сећањем на пријатељство као привилегију, са стотином његових писама на италијанском, нарочитом, пробраном папиру, с последњом поруком да размена писама буде објављена као доказ колико смо погрешили што смо један лепо обичај оставили, с веровањем да све што је добро урађено мора добити заслужено признање, све то, и оно што ће бити речено и написано о Никши и његовим пословима, хоће да каже: не можемо знати колико је академик Стипчевић и данас потребан српској, и не само српској, култури, науци, књижевности и књизи, колико је потребан и онима који нису имали задовољство да буду с њим. Понављањем те истине ми се враћамо Никши Стипчевићу, његовој речи и његовом писму.

НИКША СТИПЧЕВИЋ

О ЈОСИФУ ПАНЧИЋУ¹

Када је на свој 73. рођендан, 5. априла 1887. године, Јосиф Панчић постао први председник Краљевске српске академије, био је већ у одабраном кругу светских научника, познат и цењен међу свима који су се његовом науком бавили. Иза себе је имао поглавита своја дела: *Флора Кнежевине Србије* (1874), *Рибе у Србији* (1860), *Птице у Србији по аналитичком методу* (1867), *Флора околине Београда* (1865), *Шумско дрвеће и шибље Србије* (1875), *Ботанички преглед Црне Горе* (1874), *Сисари и водоземци Србије* (1874), *Грађа за флору Кнежевине Бугарске* (1883). Био је већ дугогодишњи члан најпре Друштва српске словесности и потом Српског ученог друштва, непосредних претходника Српске краљевске академије, из којих је она и израсла. Био је познат у страним научним круговима зато што је радове објављивао и на немачком, италијанском и мађарском језику.

Срдечно је сарађивао са познатим италијанским научником Робертом Визијанијем, који је такође био члан Српског ученог друштва. А за нас филологе Јосиф Панчић је значајан и као списатељ који пише јасним и лепим народним језиком, богатећи нашу лексику терминима народним, чиме је настављао традицију Вука Караџића и Ђуре Даничића, с којима га је везивало и лично пријатељство. У временима када нису постојали лектори који поправљају ритам реченице и глаголске реакције и падеже, Јосиф Панчић је сам градио лаке структуре свога казивања, па је његов текст данас поучан и за оне који се не разумеју у флору и фауну земаљску. Мудро су поступили чланови новоосноване Академије, а претходни чланови Српског ученог друштва, што су управо Јосифа Панчића изабрали за свог првог председника. Његова свестрана личност је већ у почетку чврсто ујединила разнострано усмерене јаке индивидуалности које су се нашле на окупу.

На челу ове Академије Панчић је остао непуних једанаест месеци. Преминуо је 25. фебруара 1888. године, а поводом његове смрти Министарски савет је одржао ванредну седницу. Био је утврђен и ред при његовој сахрани: погребна поворка кренула је од његовог стана у Милановој улици бр. 3, па је поред Споменика Кнезу Михаилу ушла у Кнеза Михаила улицу, скренула у Дубровачку улицу до пред Саборну цркву. Отуда је потом кренула Дубровачком, Васином и Цариградском, улицом Краља Милана, па улицом Књаза Милоша до порте Св. Марка.

Панчић је живео скромно и уздржано, али је зато остао узносит у памћењу и својих савременика и потомака.

¹ Уводна реч приликом представљања *Сабраних дела* Јосифа Панчића у САНУ, 3. XII 1998.

Три дана пре смрти, Панчић је упутио посланицу Српској краљевској академији, која је потом прочитана на годишњем свечаном скупу Целокупне академије, 22. фебруара 1888. године. Морам да наведем језгро ове посланице:

„Допустите ми да вас са овог болничког одра поздравим и да вам саопштим неке мисли, које ми се чине да се на ред и рад наше Академије односе. Ово су те мисли:

1) Да се наша Академија у свима својим радовима руководи само истином и строго научном објективношћу, и да се никад не поводи за којекаквим веровањима и струјама, које кад време или социалне прилике на површину изнесу.

Све науке потребују помоћи од других наука, али ниједна наука нема права да што другој којој приписује, да јој правац или смисао мења.

2) Да се у списима наше Академије очува чистота нашег лепог језик онако, као што нам га народ даје, и као што су нам га наши велики учитељи В. Караџић и Ђ. Даничић прописали. Особито чиним пажљиве г.г. академичаре, да се никад не упуштају у прописивање којекаквих номенклатура и техничких термина. Оваквих појава било је у свим мањим и већим литературама, и свуд су се показале као штетне.

3) Колико је поље науке пространо, толико је сваки академичар слободан, да објекте свога сазнавања по вољи, способности и спреми својој потражи онде где се за то осећа способним. Али за први би почетак добро било, да се ограничимо на оне науке, које се српства и јужног славенства, а нарочито земаља Балканског полуострва тичу. Ту је наша прошлост закопана, а ту мислим да лежи и наша боља будућност, у коју ја чврсто и непоколебљиво верујем, јер јој ту све услове за што бољи успех посведневно гледам”.

У овом кратком одломку, казаном на измаку свог земаљског века, Панчић је сажео главна своја животна уверења. Свест о Српству као културној целини, коју ваља обделавати, продубљивати, заснивати. Негујући и проучавајући своје национално биће укључујемо се у велику заједницу народа. То је и била основа прогресивног национализма у XIX веку, мацинијевског демократског типа, којим је рушено и срушено легитимистичко и регалистичко устројство Европе, нарочито после Револуције из 1848/49. године. Идеали младе зрелости Панчићеве држали су га до краја живота. Не бавити се *именима*, проучавати *ствари*, мислио је он. Као да је још водио полемику са Јованом Стеријом Поповићем из времена Друштва српске словесности показујући „којекакве номенклатуре и техничке термине”. „Истина и објективност”, то су и начела европског позитивизма, којих се држала цела европска наука великог XIX века, када су саздавани темељи научног мишљења и стварана капитална дела којима се и данас враћамо, као што се природњаци враћају Панчићевим големим радовима.

А САНУ се и потом, до данашњих дана, држала предсмртне поуке Јосифа Панчића.

О ГОВОРУ И СЛОВУ²

Нећу о Цицерону, ни Квинтилијану. Нећу о реторици, тој великој науци античког света и, потом, средњег века. Већ о обичном говору и беседи.

Често сам се питао зашто наши људи, за говорницом, за катедром, па чак и у обичном разговору, тако лоше говоре. Волео сам да кажем, и говорио сам, када је томе било прилике, да смо „научили да пишемо, а заборавили смо да говоримо”. Јесте парадокс, али у парадоксима се често скрива истина. На овај парадокс навело ме је слушање наших планинаца, на Златару, на Златибору. Они су тако лепо приповедали; пажљиво су градили, а некако природно, без напора, своје реченице о догађајима прошлим и садашњим. А потом сам морао да слушам, са говорница чију су реч преносили или радио, или телевизија, с муком срицане речи, читане или слободно говорене. Као да је неки вирус, попут оних који сада улазе у рачунаре, пореметио функционисање говорне моторике оних који су морали да говоре а да за тај основни људски чин уопште нису марили.

Има томе и један, чини ми се, важан разлог. Вештини говора, реторици, стари су посвећивали велику пажњу, јер се имало, речју, убедити другога у своју истину, или у оно што се сматрало истином. Вештина убеђивања зависила је од умећа говорења. Било је време у нас, које је дуго трајало, деценијама, када људе није требало убеђивати. „Истине”, уверења, ако су то била, требало је само *објављивати*. А саслушано се имало послушати.

Дошло је време убеђивања. Рекао бих да ће оно потрајати, па ће умеће говорења бити од великог значаја. И зато му ваља посветити пажњу. Свих.

За убедљивост говорникових речи веома је важан гестуални говор, који прати казивање, истиче интонационе и семантичке врхове, даје живост казаноме. На жалост, наша лингвистика није још проучила српски гестуални говор, његову географску различност, посебну његову семантику, а давна радња Симе Тројановића је прилично застарела. Телевизијски преноси нам сведоче о томе како се и гестуални говор разобручио. Можемо само да се чудимо смушеном и често хистеричном млатарању рукама, млатарању које није ни у каквој вези са смислом изговореног. А говорна појава неких политичара у нас јесте најбољи пример за такву врсту дисфункције.

Наш свакодневни српски говор је оболео и ваља га лечити. Упорно и доследно. Од основне школе, па надаље. Јесте, наши учитељи и учитељице треба децу да нам уче правилној артикулацији, и положају гласних жица при фонацији. Управо то, на првом месту. Али претходно, и они сами треба да буду поучени. И да знају шта су дисајни спрегови. Како говорну реченицу треба градити тако да она, или њен део, буду исказани у току једног издисаја. А не да се ђак, студент, и онда говорник, задишу приликом говора

² Реч приликом примања награде: „Награда за културу говора на српском језику”, коју је доделила Књижевно-језичка трибина „Петар Кочић”, 29. јун 1994. године.

и да им реч постане тесна, неприродна. Морамо нашу ђачку популацију научити новоштокавском акценатском систему, свакодневном вежбом, али и примером. Ја сам и сâм имао професоре који су ме учили српским акцентима, њиховом систему, а да нису могли д изговоре именицу *сѣло* у опозицији са партиципом *сѣло* („дете је сѣло“). Колико људи у Београду, под утицајем телевизијских преноса, данас говори „*послâник*“, или „*пâтрија*“, прву са дугосилазним акцентом на другом слогу од краја, а другу са краткосилазним на првом слогу. Ако од школе почнемо, потомци нам више неће чути и изговарати разобручене акценте, и казивање своје чинити неразумљивим. Тек онда, чврсто држим, на већ изграђени артикулациони и акценатски систем, ваља дограђивати оно што је важно за добар говор и радо слушано слово. Ослободимо се заблуде да треба говорити као што пишеш, или да пишеш као што говориш. Јер писани језик је једно, а говорени је друго. Овај потоњи припада *временском* умећу, као што је музика, а писани већма *просторном*. Јер по писаној и штампаној страници можемо кружити погледом, враћати се на већ прочитано, трагати за свим смисловима. А изговорено је иререверзибилно, тражи понављање, кратку реченицу. Онај ко слуша говорника, боље ће га пратити, и разумети, ако се беседник служи паратаксом, напоредним реченицама, а писано се боље организује хипотаксом, зависним реченицама. Сетимо се само, овим поводом, разлике између песме која је претежно слушана, јер штампе није било, и песме која се данас претежно немо чита. О тој разлици, веома битној, историје књижевности канда не воде рачуна.

Сви разлози, мислим, говоре у прилог томе да хитно треба мењати школске програме и упутства. За добро оних говора и слова који ће убеђивати грађане, оне који више нису поданици!

Милка Зечевић

Размишљајући о томе како да започнем причу о дугогодишњој сарадњи са академиком Стипчевићем решила сам да избегнем неумерене речи којима обично оцењујемо деловање онога који није више међу нама. Надам се да сам у томе успела.

Са академиком Стипчевићем сарађивала сам двадесет година. Познавали смо се много дуже. Када је академик Стипчевић именован за управника наше Библиотеке давне 1991. године била сам уверена да то није добро решење. Не зато што академик Стипчевић не би могао да руководи оваквом установом, него зато што сам мислила да су активности једне библиотеке потпуно ван сфере његових интересовања. И наравно, уопште нисам била у праву.

Академик Стипчевић није се бавио стручним пословима Библиотеке, то је препуштао са пуно поверења својим сарадницима библиотекарима. Он

је организовао представљање књига, бирао је књиге за фонд Библиотеке, трудио се да Академија добије зграду преко пута, запошљавао успешне младе сараднике, започео обележавање дана Библиотеке.

О раду у Библиотеци имали смо често различита мишљења. Његова господственост никада није дозволила да то прерасте у неспоразум. Не ретко била сам збуњена колико је неограничено веровао у своје сараднике. Понекад је то личило на наивност. Када би увидео да је злоупотребљен, оштро би реаговао. И увек је коментарисао на исти начин – Душо, ја управљам гвозденом руком у свиленој рукавици.

У децембру 1991. представљањем књиге академика Милорада Павића *Унутрашња страна ветра*, академик Стипчевић почео је веома успешно приказивање књига у Библиотеци САНУ уторком у 13 часова. Преко две стотине пута састајали смо се на овом месту, присуствовали приказивању добрих књига и слушали још боље говорнике који су износили запажања о њима. Још на самом почетку, академик Стипчевић јасно је дефинисао које публикације могу бити приказане. Са великом пажњом бирао је говорнике а имао је прилику да изабере најбоље. Поставио је високе критеријуме од којих није одступао чак и када су његови пријатељи били у питању. Такав његов став охладу је нека дугогодишња пријатељства али је одржао вредност ових скупова. Када већ говоримо о приказивању књига, у неколико наврата академик Стипчевић је предлагао да прекинемо са овим промоцијама (можда смо мало досадили). Одговорили смо га од те идеје аргументима да имамо добре књиге које треба представити, да има стручњака који о њима могу да говоре и најзад, да имамо публику која са пажњом прати ова догађања.

Када се први пут догодило да академик Стипчевић не може да присуствује већ заказаном представљању књиге уторком, замолио ме је да будем домаћин. Сви покушаји да га убедим да то буде неко од његових колега академика остали су безуспешни. Објашњење је било да то организује Библиотека и да је Библиотека одговорна.

Дан Библиотеке обележен је први пут 2006. године, скромно, у узаном кругу чланова Академије и библиотекара. Академик Стипчевић се надао да ће остварити идеју о додели плакете најбољем библиотекар у Србији и најзначајнијем дародавцу. Чекао је боља времена.

Допринос академика Стипчевића раду Библиотеке био је и у томе што је са великом пажњом бирао књиге које ће ући у фонд. То је био велики посао али академик Стипчевић га је сматрао важним и није одустајао од тога да прегледа сваку књигу која се купује или поклања Библиотеци.

Сагледавајући са ове дистанце труд академика Стипчевића, свакако бих издвојила и посебно значење дала томе што је нове сараднике Библиотеке бирао само по једном критеријуму, по квалитету. Захваљујући томе данас БСАНУ може да се подичи младим колегама који су дипломирали са високом оценом, заинтересовани су за рад у Библиотеци и одговорно прилазе свим задацима. Поред тога што су добри библиотекари они су и добри преводиоци

и лектори, тако да цела ова кућа има користи од њиховог рада.

Да је Библиотека била важна у животу академика Стипчевића говори и то да му, у неколико наврата, када је било наговештаја да га послови могу одвести из Београда, није падало на памет да напусти Библиотеку. Говорио је да ће се увек ту вратити.

Укратко сам испричала шта је то значајно урадио академик Стипчевић у Библиотеци током двадесетогодишњег руковођења њоме. Нисам поменула текуће послове који се не виде када их урадите али постају проблем када их не урадите.

Сви који су га познавали слажу се да је био студиозан у свему што је радио. Када се разболео, изненадило ме је на који начин је причао о ономе шта га чека. Деловао је потпуно организовано са чврстом намером да максимално искористи преостало време.

Овим говорењем требало је да изразим захвалност библиотекара академику Стипчевићу. Мислим да је наше данашње окупљање најлепши начин да га се, без патетике и сувишних речи, сетимо и да га памтимо.

